

015/10 DALELVA (Vassdragsnr. 015.BZ)

<u>Fylke(r):</u>	Vestfold, Buskerud, Telemark
<u>Kommune(r):</u>	Lardal, Siljan, Kongsberg
<u>Kartblad N50:</u>	1713 I
<u>Nedbørfelt:</u>	93,2 km ²
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	651-15 moh.
<u>Skoggrense:</u>	Hele feltet ligger under
<u>Marin grense:</u>	180 moh.
<u>Naturgeografisk region:</u>	19b: Den østnorske lavtliggende blandingskogregion, underregion; Oslofeltets lavereliggende granskoger
<u>Landskapsregion:</u>	4: Lavlandsdalførene i Telemark, Buskerud og Vestfold 7: Skogtraktene på Østlandet
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 0 %, 3-5 km: 0 %, 1-3 km: 2 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	
<u>Verneplanstatus:</u>	Vurdert i VP II og III
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	Inngår delvis i lakseførende del av foreslåtte Numedalslågen

Generell beskrivelse

Dalelva er et sidevassdrag til Numedalslågen i Vestfold fylke. Elva renner ut i Lågen ved Styrvoll i Lardal kommune. Klimaet er preget av nærhet til kysten. Beregnet årsnedbør er 1200-1400 mm, spesifikk avrenning 29,83 l/s/km² og middeltilsiget 2,78 m³/s.

Vassdraget kommer fra høytliggende skogsområder mellom Siljan og Lågendalen. Flere vann på rundt 1 km² og mindre drenerer ut i Svartangen (280 moh.). Herfra og ned til Lågen renner Dalelva for en stor del i et bratt juv, med et fall på ca. 265 m over en strekning på ca. 6,5 km. I dette partiet ligger Trollfoss, Vestfolds høyeste foss med et fall på 12 m. I tillegg til Svartangen er de største vannene Kopa (431 moh.), Raudberen (423 moh.) og systemet Langevann-Svartvann-Breidvatn (394 moh.). De siste har felles vannspeil som følge av fløtningsregulering. Mange av vannene er oppdemt i forbindelse med fløtning.

Vassdraget er sterkt berørt av fløtningsinnretninger, og mange av vannene er oppdemt som følge av regulering for tømmerfløting. Området er ikke berørt av kraftutbygging. Hyttebebyggelse er hovedsakelig konsentrert til Breidvatn. Flere skogstuer står spredt i feltet. Fast bosetning finnes bare i østlige deler ved elvas utløp i Lågen. Det er anlagt en rekke skogsbilveier.

Arealene inn mot vannstrengen er hovedsakelig avsatt som LNF-område III; landbruk er bruksinteresse, men friluftsliv og/eller natur-/landskapsvern er dominerende interesse. Arealene langs midtre del av Dalelva er ikke båndlagt. Områder ved Breidvatn er avsatt til hyttebebyggelse.

Ingen områder innenfor feltet er vernet etter naturvernloven.

Feltet ligger i et forsuringsfølsomt område. En vesentlig del av området kalkes og bidrar til å opprettholde god vannkvalitet i Svartangen og Dalelva.

Geologisk mangfold

Berggrunnen tilhører Oslofeltet med stort mangfold av permiske bergarter. I nordvest ligger dypbergartene larvikitt, nordmarkitt og ekeritt. I sørøst finnes lavabergarten rombeporfyr. Denne ligger som en forholdsvis tynn plate oppå larvikitten østover mot Lågendalen. Nordmarkitt sees i Raudbergfjellet. Ekeritt finnes i nord. Spesielt larvikitten og rombeporfyren er hyppig gjennomsluttet av yngre gangbergarter og området preges av flere knusings- og sprekkesoner. Den direkte kontakten mellom larvikitt og rombeporfyr er spesiell for dette området.

Under isavsmeltingen var isbevegelsen fra nordvest. Morenematerialet i området er i hovedsak tynt og usammenhengende, og knyttet til forsenkninger i terrenget. Ved Florestua, mellom Svartangen og Raudberen, ligger en dalfylling som hovedsakelig består av breelv materiale. Denne er senere omarbeidet av elva og overlappet av elveavsetninger knyttet til de store hoveddalførene. Ved

munningen av Dalelva ligger en stor breelvaavsetning som danner en stor vifte ut fra Dalelvas canyon. Elveerosjon har ødelagt mye av den primære formen. Det høyeste terrassenivået danner MG på ca. 175 moh. I de ytre delene viser et grustak en ganske kompleks oppbygging.

De høyereliggende områdene er dominert av bart fjell, ofte dekket av et mer eller mindre tynt lag av humus/torv. Forvittringsmateriale finnes spredt mer eller mindre ut over hele området. Elver og bekker går hovedsakelig i fast fjell og storsteinet bunnmorene. Frostforvitring i gjel og smådaler sørger for en viss materialtilførsel som transporteres videre med elva.

Dalelva renner i rombeporfyr på hele strekningen fra Svartangen til Lågen. Mellom Trollfoss og Huset følger elva en oppknust sprekkesone. Der Dalelva og sprekkesonen skiller lag ligger Trollfoss. Den er et resultat av at den lite oppsprukne rombeporfyren er betydelig mer erosjonsbestandig enn den oppknuste rombeporfyren nedenfor. Fra Trollfoss til Lågendalen er det utviklet et meget dypt gjel, fra 75 til 150 m dypt, med en skarp V-form, dannet under isavsmeltingen da elvas vannføring var vesentlig større enn i dag. Over lengre strekninger har bunnen av dalen form av en canyon med 15 – 30 m nesten loddrette vegger. Ved Trollfoss er det dessuten utviklet en jettegryte ved foten av canyonen. I tillegg til Trollfoss har Dalelva to mindre fossefall på ca. 5 m.

Etter isavsmeltingen ble Dalelvas vannføring betydelig redusert, men på grunn av elvas steile fall og høye vannhastighet, har erosjonsprosessen i mer langsomt tempo fortsatt fram til i dag. Elva illustrerer viktige geologiske prosesser i nåtid. Dalelva er for Vestfolds vedkommende et enestående vitnesbyrd om virksomheten til de enorme smeltevatnsmengdene fra innlandsisen, kombinert med spesielle berggrunnsgeologiske forhold med høy geodiversitet.

*Stor verneverdi ****

Biologisk mangfold

I vassdraget er det påvist sjørret, laks, ørret, abbor, gullbust, ørekyt og ål. I øvre deler finnes bare ørret, abbor og ål. Laks og sjørret går opp fra Numedalslågen til fossen der riksveien krysser elva. Observasjoner tyder på at laks og sjørret også passerer fossen. Dalelva har en laks- og sjørretførende strekning på 900 m. Tettheten av laksunger i de nedre deler av Dalelva er generelt god. Ørret utgjorde en liten del av den totale ungfisktettheten i elva.

Bunnfaunaen i Svartangen er typisk for humuspåvirkede skogsvann. Døgnfluer, vårfluer, vannbiller og fjærmygg var de viktigste gruppene. Bunndyrmengden i den lakseførende delen av elva var meget lav. Dette skyldes trolig at vassdraget er næringsfattig og at bunndyrene nedbeites av fisk.

Vegetasjonen domineres av barskog, mest gran. I nord og vest ligger små og mellomstore myrer over 400 moh. Dette er stort sett bakkemyr og flatmyr, der vegetasjonen er overveiende fattig og av suboseanisk karakter. Ved Skipperdalssetra ligger en gammelslåttemyr med mellom-myrpreg. Skogstyper som lav og lyngrik furuskog og blåbærgranskog er enerådende over store arealer. De bratte hengene ned mot elva i sørøst har langt mer variert vegetasjon enn resten av feltet. Lavlandspreget er sterkere, og det er blandingsskoger hvor edellauvtrær som lønn, hassel, alm og eik inngår i tillegg til bartrær. Langs elveleiet på nedsiden av riksvei 40 vokser en velutviklet og intakt flomvannspåvirket gråor-heggeskog. Floraen er generelt fattig, mange arter er strengt bundet til de nederste delene av Dalelvas juv. Innenfor fossesprøytsonen ved Trollfoss er det registrert 20-30 cm tykke torvmoseputer på hyller i bergveggen inntil fossen. Det antas at dette området har interessante forekomster. Det er sannsynlig at det også finnes fossesprøytsone ved Gaupetryne, en noe mindre foss i nedre del av elvejuvet. Sørøst i feltet ligger et område som er klassifisert som verdifullt kulturhistorisk landskap med nasjonalt stor verdi.

Fuglefaunaen er typisk for gran og furuskog i de sørlige deler av Østlandet. Lengst i sørøst er lauvtreinnslaget så regelmessig at det gir muligheter for blandingsskogarter som spetter, meiser, finkefugl og sangere. Svartangen og Dalelva har en rikholdig våtmarksfugl-fauna for regionen. Storfuglbestanden er relativt god, men påvirkes av skogbruket. Det viktigste storfuglområdet er mellom Raudberen og Svartangen. Hele feltet anses som et godt orrfuglområde.

Elgbestanden er svært stor. Om sommeren går elg spredt over store deler av feltet, mens den om høsten og vinteren trekker over mot sør, sørøst og sørvest. Hele området utgjør et regionalt viktig vinterområde for elg, og de nedre delene er gode beiteområder. Hjortebestanden er økende. Rådyrbestanden er relativt stor. Gaupe forekommer. Av mindre rovdyr er rødrev, mår og mink vanlige. Harebestanden er god. Ekorn er vanlig. Bever har fast tilhold i Svartangenområdet.

Det er registrert 18 rødlistede fuglearter. Artene er skjeand, fiskeørn, kongeørn, myrhauk, hønsehauk, lerkfalk, vandrefalk, dverglo, hubro, hvitryggspett, sangsvane, storlom, svartand, vepsevåk, trane, sandlo, nattravn, gråspett, dvergspett og siland. Liten salamander finnes flere steder. Av planter antas det at norddalsmarikåpe og huldregras finnes.

*Middels/Stor verneverdi **(*)*

Landskapsbilde

Geomorfologisk kan området deles i to etter en linje mellom Svartangen og Langevann. I nordvest består berggrunnen av harde, tungt forvitrede permiske dypbergarter som danner et karakteristisk kollete landskap med avrundete former. I sørøst består berggrunnen av permisk lava som danner et mer uregelmessig terreng med kløfter og revner. Områdene langs Kopa, Raudberen, Kolsvatna og Krokvatn har relativt rolige og avrundede landskapsformer, men på vestsiden av Breidvatn - Langevatn er terrenget noe brattere. Her når fjellet opp i over 600 moh.

Dalelva er en type østlandsk lavlandsvassdrag med større terrengvariasjon enn vanlig. Elva har et meget variert løp og følger et skogkledd dalføre. Øverst er dalsidene slake og elva har kulper og stryk. Lenger nede blir sidene gradvis brattere, og elva renner i jevne stryk. Ved krysning av Østliveien har elva skåret seg ned i en trang fjellkløft. Lenger ned renner elva i et meget dypt V-formet gjel. Over lengre strekninger har bunnen av dalen form av en canyon med opp til 30 m nesten loddrette sider. Her er elveleiet relativt vanskelig tilgjengelig og lite synlig fra åsene omkring. Øverst i canyonområdet ligger den 12 m høye Trollfossen. Ved Dalelvas nedre løp og nedover mot riksvei 40 åpner landskapet seg igjen, og elva blir lettere tilgjengelig. Her ligger det gårder med dyrket mark samt noen annen bebyggelse. Ved kryssing av riksveien danner elva en fin liten foss.

Trollfoss (Vestfolds høyeste foss) er et enestående landskapselement i Vestfold. Gjelet ovenfor og nedenfor Trollfoss er også en unik landskapsformasjon i fylket og naturen her er dramatisk. Spesielt Dalelvas canyon sør for Trollfoss er imponerende med sine 25-30 m høye sidevegger. Som formelement er Dalelvas canyon spesiell for denne delen av landet.

Friluftsliv

Området ligger nær større folkekonsentrasjoner og er av stor betydning for friluftslivet både lokalt og regionalt. Særlig gjelder dette tradisjonell turgåing sommer og vinter. Området grenser opp til prioriterte friluftsområder i Telemark og Buskerud. Om sommeren er det bading, kano og robåtbruk, fisking, bær- og soppstaking som utgjør friluftaktivitetene. Bær- og soppforekomstene er rike. Dalelva er en flott padleelv. Det er gode bademuligheter og et rikt badeliv i de fleste vannene. Ved kryssing av riksveien danner elva en liten foss, hvor det er etablert en badeplass av stor lokal verdi.

Enkelte steder i øst og i Dalelvas nedre løp er det bratt og noe uframkommelig, ellers er fremkommeligheten god. Elvas varierte løp med stryk, fosser og gjel byr på spesielle naturopplevelser. Vassdraget ble brukt til tømmerfløting fram til på 1960-tallet. Dette har etterlatt seg mange kulturhistoriske spor som er med på å øke opplevelsesverdien i området. Til tross for et rolig preg er landskapet variert med åpne myrområder, elver og vann i kontrast til de tettere skogpartiene. Høyder som Vindfjell, Kolsflaket og Raubergfjell er fine utsiktspunkter.

I området er det tilretteleggingstiltak i form av merkede stier og løyper og vedlikehold/preparering av disse. Flere av skogsveiene er åpne helårsveier. Det er utarbeidet turkart med stier, løyper og fiskevann.

Det tillates ikke fiske for de deler av vassdraget som er laks- og sjøørretførende. Denne delen av elva er vernet som gyte- og oppvekstområde for laks og sjøørret. Ellers er det relativt gode muligheter for

jakt og fiske. Dette drives hovedsakelig lokalt og av hytteeiere. Det tilbys arrangert jakt, og leies ut til enkeltpersoner eller jaktlag.

*Stor verdi ****

Kulturmiljø

Det er i alt registrert 35 faste kulturminner i vassdraget; 2 steinalderboplasser ved Raudberen, 28 ulike kulturminner knyttet til tømmerfløting, 1 seteranlegg, 1 bro og 1 tuft etter sagbruk.

Kulturminnene knyttet til tømmerfløting (damanlegg, koier osv.) er fra Treschow-Fritzøes drift i perioden 1870 - 1960, men også eldre kulturminner finnes. Ved Svartangen er det registrert et bygningsmiljø som består av fire damstuer, to store uthus og en skåle. Det er også registrert tømmerkoier med stall. De fleste husene er trolig fra 1900-tallet, noen kan være eldre. Ved Raudberen ligger en gammel setergrend.

Det er store kulturminneinteresser langs vassdraget. Minnene fra tømmerfløtingen kaster lys over en viktig del av vår historie og har en stor opplevelsesverdi. De vitner om en næring og en livsform som har spilt en stor rolle for distriktet og for landet som helhet. Bygningene er i meget god stand. Kulturminnene er i særlig stor grad knyttet til elver og vann, både topografisk og funksjonelt.

*Stor verneverdi ****

Samiske interesser

Det er ikke registrert samiske interesser tilknyttet nedbørfeltet.

Landbruk

Dyrket mark finnes kun i et belte på hver side av riksveien i den nederste delen av nedbørfeltet, tilknyttet et lite antall gårdseiendommer. Området inngår som en del av kulturlandskapsområdet Svarstad-Styrvoll i Lågendalen, som er vurdert i prosjektet Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap. Størstedelen av skog og utmarksarealene tilhører Fritzøe Skoger. De produktive arealene har vært gjenstand for intensiv drift i en årrekke.